

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Τὸ περιεχόμενον τῶν Ἑλληνικῶν Ἀλφαβηταρίων.

Τὸ περιεχόμενον ἐν γένει. — Τὸ περιεχόμενον τῶν προτάσεων, τῶν μύθων καὶ τῶν διηγημάτων σπουδαῖον καὶ γενναῖον, τὸ μῆκος αὐτῶν ἀδιάφορον. — Ἡ λογικὴ ἀνάγνωσις ἄσχετος πρὸς τὰ μῆκη καὶ ὕψη τῶν ἀναγνωσκομένων. — Ἡ παιδευτικὴ δύναμις τῶν μακρῶν προτάσεων, περιόδων, μύθων καὶ διηγημάτων. — Αἱ παιδαγωγικαὶ ἀρχαί, καθ' ἃς ἐκλέγεται καὶ κατατάσσεται τὸ περιεχόμενον τοῦτο. — Τὸ πνεῦμα τῶν Ἱερῶν Γραφῶν καὶ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ποιητῶν καὶ συγγραφέων ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς ἀναγνωστικοῖς βιβλίοις. — Ἡ σύνταξις Ἀλφαβηταρίου ἔργον δυσχερέστατον. — Τὰ Ἑλληνικὰ καὶ τὰ Ἱερά γράμματα σήμερον ἐν Ἑλλάδι. — Τὰ Γερμανικὰ καὶ τὰ Ἑλληνικὰ ἀναγνωστικὰ βιβλία. — Πλεονεκτήματα τῶν Ἑλληνικῶν ἀναγνωστικῶν βιβλίων. — Ἡ τιμωρία τοῦ κακοῦ ἐν τοῖς ἀναγνωστικοῖς βιβλίοις. — Τὸ κακὸν ἐν τῶν στοιχείων τοῦ κόσμου. — Ἡ παιδευτικὴ δύναμις τοῦ τιμωρουμένου κακοῦ. — Ἐπίχαρτον τὸ κακὸν τιμωρούμενον. — Τὸ ἐν τοῖς μύθοις πιθανὸν καὶ ἀπίθανον. — Ἡ φιλοστοργία τῶν μητέρων ἐν τοῖς ἀναγνωστικοῖς βιβλίοις. — Ὁ μετασχηματισμὸς τῶν ἄλλοθεν ἐν τοῖς ἀναγνωστικοῖς βιβλίοις παραλαμβανομένων. — Παραδείγματα ἀθετήσεως πασῶν τῶν ἀλφαβηταριογραφικῶν ἀρχῶν καὶ παραδείγματα τηρήσεως αὐτῶν.

«Τὸ δὲ β' μέρος τὸ παρασκευαστικὸν τῆς λογικῆς ἀναγνώσεως περιλαμβάνει 12 κεφάλαια ἐπιγραφόμενα 1) «εὐπείθεια καὶ ἀπειθεια», 2) «λαιμαργία», 3) «ψεῦδος καὶ ἀλήθεια», 4) «κλοπὴ καὶ τιμιότης», 5) «σκαιότης καὶ φιλοφροσύνη», 6) «ἀχαριστία καὶ εὐγνωμοσύνη», 7) «ἀσπλαγχνία καὶ εὐσπλαγχνία», 8) «τὸ κακὸν τιμωρεῖται», 9) «φιλοστοργία γονέων», 10) ἀγάπη τῶν τέκνων πρὸς τοὺς γονεῖς», 11) ἀδελφικὴ ἀγάπη» καὶ 12) «ὁ Θεός». Ἐγκατασπείρονται δ' ἐν αὐτοῖς α'.) δέκα πραγματογραφαί· β'.) δώδεκα ποιήματα· γ'.) εἴκοσι καὶ ἕξ μῦθοι δ'.) ἐν αἰνίγμα 1) καὶ ε'.) πολλαὶ διηγήσεις».

Εἰς τὴν ἀντιγραφὴν ταύτην περὶ τοῦ β' μέρους τοῦ Ἑλληνικοῦ μου ἀλφαβηταρίου, δὲν εἶνε εἰλικρινῆς ὁ κ. κριτῆς ἀναβιδάζων

1) Εἰσχωρῆσαν κατὰ τὴν ἀντιγραφὴν καὶ ἐξ ἀβλεψίας παραμείναν· ἡ στερεότυπος ἔκδοσις τοῦ αὐτοῦ Ἑλληνικοῦ μου ἀλφαβηταρίου οὐδὲν τοιοῦτον περιέχει· διότι κατ' ἀρχὴν εἶμαι, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ ἐλέχθη, ἐναντίον παντὸς ἐξωτερικοῦ παιδευτικοῦ μέσου.

τὸν ἀριθμὸν τῶν μύθων ἀπὸ 17 εἰς 26 (!). Ἐν τῷ Ἑλληνικῷ ἀλφα-
βηταρίῳ μου παρελήφθησαν ἐκ τῶν Αἰσωπειῶν μύθων μόνον οἱ ἐξῆς
ὕπὸ τὰςδε τὰς ἐπιγραφάς·

- 1) Αἱ μυῖαι καὶ τὸ μέλι (ἐκδ. Halm. ἀριθμ. 293),
- 2) Ἡ ἀλώπηξ καὶ τὸ φαγητὸν τοῦ βοσκοῦ (H. 31),
- 3) Βοσκὸς ὁ ψεύστης (H. 353),
- 4) Πίθηκος καὶ δελφίν (H. 363),
- 5) Οἱ δύο ξυλοκόποι (H. 308),
- 6) Λύκος καὶ ἀλώπηξ (H. 271),
- 7) Ἐλαφος καὶ ἄμπελος (H. 127),
- 8) Ὄφις καὶ ἀετὸς (H. 120),
- 9) Ἀετὸς καὶ ἄνθρωπος (H. 6.),
- 10) Γεωργὸς καὶ ἀετὸς (H. 92),
- 11) Μύρμηξ καὶ περιστέρα (H. 296),
- 12) Ἡμίονος καὶ ὄνος (H. 177),
- 13) Αἶξ καὶ ὄνος (H. 18),
- 14) Κυρία καὶ ὑπηρέτριαι (H. 110),
- 15) Ποιμὴν καὶ λύκος (H. 375),
- 16) Γεωργὸς καὶ ἀλώπηξ (H. 61 β),
- 17) Ἀετὸς καὶ ἀλώπηξ (H. 5).

Ζητεῖται δὲ νὰ ἐπικαλυφθῇ ἡ ἀνειλικρίνεια αὕτη διὰ τοῦδε τοῦ
τεχνάσματος· ἐνῷ ἀριθμοῦνται ἐπακριβῶς αἱ πραγματογραφίαι,
τὰ ποιήματα καὶ τὰ αἰνίγματα, αἱ διηγήσεις δὲν ἀριθμοῦνται, ἀλλὰ
λέγεται περὶ αὐτῶν κατ' ἐξαίρεσιν γενικῶς «καὶ ε'. πολλὰς
διηγήσεις». Διὰ τί; διότι ἂν ἐλέγετο ὅτι διηγήσεις εἶνε 34, ὅπως
καὶ εἶνε, τότε θὰ ἐφαίνοντο οἱ μῦθοι ἀκριβῶς 17, καὶ τοῦτο δὲν συνέ-
φερον εἰς τὸν κ. κριτὴν, ὅστις ἐξ ἀρχῆς ἔχων τὴν πρόθεσιν νὰ ψεῖξῃ
τὰ ἐμὰ βιβλία, παντὶ τρόπῳ ἤθελεν νὰ παραστήσῃ αὐτὰ ἀμαρτωλά,
ἀδιαφορῶν ἂν ἐξηλέγχετο ἡ ἀνειλικρίνεια καὶ ἡ μεροληψία αὐτοῦ.
Ἐνταῦθα δὲ ἀνακτέον καὶ τὸν τρόπον τῆς ἐκφράσεως αὐτοῦ ἀέγκα-
τασπεύρονται δ' ἐν αὐτοῖς», τοῦτο δὲ ὅπως παρασταθῇ τῷ ἀνα-
γινώσκοντι ὅτι τὰ διηγημάτια ταῦτα καὶ τὰ ποιημάτια καὶ τὰ μυ-
θάρια, ἅτινα ἀποτελοῦσι τὸ περιεχόμενον τοῦ β' μέρους εὐρέθησαν
ἐκεῖ ἐρριμμένα εἰκῆ καὶ ὡς ἔτυχε, ἀλογίστως καὶ ἄνευ οὐδεμιᾶς
παιδαγωγικῆς ἀρχῆς. Ἐξεφράσθη δ' οὕτω ὁ κ. κριτὴς μᾶλλον ἐκ
κακονοίας ἢ ἐξ ἀνοίας· διότι ἦτο ἀδύνατον νὰ μὴ ἀντελήφθῃ τὸ λε-

λογισμένον τοῦ πράγματος. Καὶ ὁ ἀδαέστατος καὶ ὁ παχυνούστατος ἀναγνώστης δὲν εἶνε δυνατὸν διεξερχόμενος τὰ περὶ οὗ λόγος νὰ μὴ αἰσθανθῆ ὅτι πάντα ταῦτα εἶνε ἠκονομημένα κατὰ τὸ ὑψηλὸν καὶ ὑγιέστατον Πλατωνικὸν τῆς Διδακτικῆς δίδαγμα «τῆς συγκεντρωτικῆς οἰκονομίας τῆς διδακτικῆς ὕλης» λεγόμενον 1). Ἄλλὰ τοῦτο, ἔξοχον προτέρημα τῶν ἀναγνωστικῶν βιβλίων ὄν, συνέφερε νὰ λεχθῆ, ἀφοῦ ἦτο ἀσυμβίβαστον πρὸς τὴν ἀρχικὴν πρόθεσιν ;

«Περὶ δὲ τοῦ 6' μέρους τοῦ ἀλφαβηταρίου παρατηροῦμεν τὰ ἐξῆς· ὁ συγγραφεὺς ἐπιλανθανόμενος, ὅτι τὸ μέρος τοῦτο εἶνε παρασκευαστικὸν τῆς λογικῆς ἀναγνώσεως, καθὼς καὶ αὐτὸς ἐν σελίδι γ'. καὶ 83 ἀναγράφει, περὶ τε καὶ οἰκονομίαν τῆς ὕλης καὶ περὶ τὴν κατασκευὴν τῶν φράσεων καὶ τῶν περιόδων δὲν τηρεῖ τὸ προσῆκον μέτρον· διότι πολλαχοῦ ἐν τε τοῖν διηγήσεσι καὶ ἐν τοῖς μύθοις μετὰ τοσαύτης μακρηγορίας ἐκτείνεται, ὥστε πάντως θὰ κατεπόνει τοὺς ἐξαετεῖς ἢ ἑπταετεῖς παῖδας, οἵτινες τοῦ εἰρημένου ἀλφαβηταρίου χρῆσιν θὰ ἐποιοῦντο. Οὕτω μακρὰ εἶναι «ἡ λαίμαργος Μαρία» (σ. 99-101), «οἱ δύο ξυλοκόποι» (σελ. 105-108), «τὸ καλὸν παιδίον» (σελ. 109-112), «τὸ προσευχηθὲν παιδίον» (σελ. 135-138), «ἀετὸς καὶ ἀλώπηξ» (σελ. 147-149), «ἡ φωλεὰ τῶν χελιδόνων» (σελ. 154-156), «αἱ τρεῖς πεταλοῦδαι» (σελ. 169-172) καὶ «ὁ Θεὸς ἔκαμεν ὅλον τὸν κόσμον» (σελ. 181-184).

Ὁ κ. κριτὴς ἐπαγόμενος τὰ διηγήματα καὶ τὰ μυθάρια ταῦτα πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ ἰσχυρισμοῦ αὐτοῦ, ὅτι «ἡ μακρηγορία» ἀντίκειται πρὸς τὴν οὐσίαν τῆς λογικῆς ἀναγνώσεως, ἐλέγχεται ἅμα μὲν ἀγνοῶν τὰ πράγματα, περὶ ὧν ἀποφαίνεται, ἅμα δὲ καὶ μεροληπτῶν ἀπροκαλύπτως· διότι ἂν ὁ κύριος οὗτος ἐκ πεποιθήσεως ἐπιστημονικῆς ὀρμώμενος εὔρισκε καταδίκης ἄξια τὰ τοιαῦτα, τότε δὲν θὰ ἔκρινε βεβαίως βραβεῖου ἄξια τὰ αὐτὰ εὔρισκόμενα ἐν τῷ ἐστεμμένῳ ἀλφαβηταρίῳ, ὅπερ κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ὁμολογίαν οὐδαμῶς εἶνε ἀπηλλαγμένον τῶν τοιούτων «μακρηγοριῶν» 2). Μάλιστα «ὁ ἵππος» (σ.

1) Πλάτων, Πολιτεία 537 C: Τὰ τε χύδην μαθήματα παισὶν ἐν τῇ παιδείᾳ γενόμενα τούτοις συνακτέον εἰς σύνοψιν οἰκειότητος ἀλλήλων μαθημάτων καὶ τῆς τοῦ ὄντος φύσεως.— Ἐπὶ ταύτης τῆς Πλατωνικῆς ἀρχῆς βασιίεται ἡ Ἑρβαρτιανὴ ἀρχὴ τῆς συγκεντρωτικῆς λεγομένης διδασκαλίας. Ἰδ. ἄνωτ. σελ. 13, σημ. 3.

2) Ἐκθεσις σελ. 10 ἐν τέλ. «ἄρθρα τινὰ τῆς πραγματογραφίας οἷον «ὁ ἵππος», «ὁ κύων» καὶ «ἡ θάλασσα» εἶνε μακρότερα τοῦ δέοντος».

83, ἀριθ. 9) τοῦ βραβευθέντος τούτου ἀλφαθηταρίου, ἀ ἡ θάλασσα» (σελ. 112, ἀριθ. 541) καὶ τὰ τάλληρα τοῦ Θεοῦ» (σ. 114, ἀριθ. 56) εἶνε μακρότερα τῶν πλείστων τῶν ὑπὸ τοῦ κ. κριτοῦ ἐπὶ μακρηγορία καταδικαζομένων παρ' ἐμοὶ μυθάρων καὶ διηγηματίων τούτων. Μόνον «οἱ δύο ξυλοκόποι» καὶ «ὁ Θεὸς ἔκαμεν ὅλον τὸν κόσμον» εἶνε κατὰ τι μακρότερα, τὰ δ' ἄλλα πέντε εἶνε συντομώτερα τῶν βραβευθέντων τούτων. Ἄλλὰ πόθεν ἔμαθεν ὁ κ. κριτῆς ὅτι διηγημάτιον ἢ μυθᾶριον συνιστάμενον ἐκ 1722 στοιχείων τοῦ ἀλφαθήτου (ὡς «ὁ ἵππος» ἐν τῷ ἐστεμμένῳ ἀλφαθηταρίῳ) εἶνε ἄξιον βραβεύσεως, διηγημάτιον δὲ συνιστάμενον ἐκ 1960 στοιχείων («οἱ δύο ξυλοκόποι») ἢ καὶ ἐκ 2120 («ὁ Θεὸς ἔκαμεν ὅλον τὸν κόσμον») εἶνε ἄξιον μομφῆς καὶ καταδίκης;

Ἡμεῖς δεκαετηρίδας ὅλας περὶ τὰ τοιαῦτα ἀσχολούμενοι καὶ ἔτη πολλὰ τὰ τοιαῦτα διδάσκοντες δὲν ἠδυνήθημεν νὰ μάθωμεν εἰσέτι πόσα ἀκριβῶς στοιχεῖα τοῦ ἀλφαθήτου συγκροτοῦσι τὸ ἄξιον βραβεῖου διηγημάτιον καὶ μυθᾶριον τῶν Ἀλφαθηταρίων καὶ πόσα τὸ ἀνάξιον βραβεῖου· αὐτὸς δὲ περὶ ἄλλα δι' ὅλου τοῦ βίου αὐτοῦ ἀσχολούμενος, πῶς ἔμαθε τὰ τοιαῦτα; Ἐκ τίνων δὲ γνωρισμάτων καὶ κατὰ τίνα τρόπον αὐτὸς διακρίνει ὅτι ἢ μὲν «μακρηγορία» ἐν τισὶ Ἀλφαθηταρίοις καταπονεῖ τοὺς μαθητὰς καὶ ἀπαμβλύνει τὴν δύναμιν τῆς λογικῆς ἀναγνώσεως, ἐν ἄλλοις δὲ Ἀλφαθηταρίοις ἢ αὐτῇ καὶ ἔτι πλείων «μακρηγορία» οὔτε ματαιοῖ τὴν δύναμιν τῆς λογικῆς ἀναγνώσεως, ἀλλὰ, τούναντίον, εἶνε ἐπαινετὴ καὶ βραβεῖου μάλιστα ἄξια; Ἐὰν εἶνε εὐμενῆς καὶ φιλάνθρωπος καὶ ἐπιστήμων, καθῆκον πρὸς τὴν τυφλώττουσαν ἐπιστήμην ἔχει νὰ ἀνακοινώσῃ τὸν τρόπον τοῦτον, δι' οὗ αὐτὸς ἀπέκτησε τὰς γνώσεις ταύτας καὶ νὰ ὀρίσῃ τὸ ὑπ' αὐτοῦ εὑρεθὲν μέτρον τῆς «μακρηγορίας» τῆς καταπονούσης καὶ τῆς μὴ καταπονούσης τοὺς μαθητὰς, ἵνα καὶ τῶν ἄλλων ἐθνῶν οἱ πολὺ ἡμῶν σοφώτεροι ἀπαλλαγῶσιν ἐκ πλάνης ὀλεθρίας!

Οἱ δύστηνοι Γερμανοὶ ἀλφαθηταριογράφοι, διδάσκαλοι, διευθύνται διδασκαλείων, ἐπιθεωρηταὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως, τμηματάρχαι τῶν ὑπουργείων τῆς παιδείας, ἀγνοοῦντες τὴν γηγενεῖ φυσήματι ἀναδοθεῖσαν νεοελληνικὴν ταύτην παιδαγωγικὴν σοφίαν οὐ μόνον κατεχώρισαν πάντα τὰ καταδικαζόμενα ταῦτα διηγημάτια καὶ μυθάρια ἐν τοῖς Ἀλφαθηταρίοις αὐτῶν, ἀλλὰ παρέλαβον ἐν αὐτοῖς καὶ ἄλλα διπλασίως μακρότερα τῶν ἐνταῦθα καταδικαζομένων πρὸς μεγί-

στην βλάβην τῶν καταπονουμένων γερμανοπαίδων καὶ πρὸς τελείαν διαπόμπεισιν τῆς λογικῆς ἀναγνώσεως! 1).

1) Οὕτω π.χ. τῶν ἐνταῦθα ἐν Ἑλλάδι ἐπὶ «μακρηγορία» καταδικαζομένων ὑπὸ νεο-ελλήνων κριτικῶν, διότι εὐρέθησαν ἐν τῷ ἐμῷ Ἑλληνικῷ ἀλφαβηταρίῳ, «ἡ λαίμαργος *María*», τὸ ἐξ 27 πασμίκρων σειρῶν δηλ. διηγημάτων τοῦ περιωνύμου *Ch. Schmid* «*Der Honigtopf*» παρελήφθη εἰς τὸ πάγκοινον καὶ σφόδρα τοῖς παιδαρίοις τῶν Γερμανῶν περιλημένον βιβλιάριον αὐτοῦ «*Kürze Erzählungen*» (*München* 3, 18, σελ. 134).— «**Οἱ δύο ξυλοκόποι**», ὃ ἐστὶν ὁ Αἰσώπειος μῦθος «*Ξυλευόμενος καὶ Ἑρμῆς*» (*Halm* 308) εὐρήται ἐν τῷ ἀλφαβηταρίῳ τοῦ *Böhme* (1887, σελ. 47, ἀριθ. 31) καὶ τοῦ *Runkwitz* (1887, σελ. 74, ἀριθμ. 62).— «**Τὸ καλὸν παιδίον**» εἶνε τὸ διηγημάτιον τοῦ *Chr. Schmid* «*Der Geldbeutel*», ὅπερ εὐρήται ἅμα μὲν ἐν τῷ ἄνω μνημονευθέντι βιβλιαρίῳ αὐτοῦ «*Kürze Erzählungen*» (3, 24, σ. 142), ἅμα δὲ ἐν τῷ ἀλφαβηταρίῳ τῷ ἐπιγραφομένῳ «*Niederrheinische Fibel*» (1894, *Theil II*, σελ. 11, ἀρ. 15).— «**Τὸ προσευχνηθὲν παιδίον**» εἶνε καὶ τοῦτο διηγημάτιον τοῦ αὐτοῦ *Schmid* «*Das betende Kind*» (ἐνθ. ἀν. 4, 2, σ. 180), κοινότατον δὲ καὶ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς ἀναγνωστικοῖς βιβλίοις καὶ πασίγνωστον εἰς τοὺς περὶ τὰ τοιαῦτα ἀσχολουμένους ὡς ποίημα τοῦ Ἀχιλλέως Παράσχου «Ὁ Χριστὸς καὶ τὸ παιδάκι». Παρέλαβον δ' αὐτὸ ἐν τοῖς ἀναγνωσματοβιβλίοις αὐτῶν καὶ ὁ *Bumüller* καὶ *Schuster* (1893, *II Abth.* σελ. 14, ἀριθ. 4) καὶ ὁ *Förster* (1894, σ. 5, ἀρ. 10) καὶ *Die Commission der Schuldirektoren Leipzigs* (1 *Stufe*, ἀρ. 271) καὶ ὁ *Erkelenz* (1 *Theil*, σ. 217) καὶ ὁ *Wirth* (1878, 1 *Theil*, 1 *Kursus* σ. 99, ἀρ. 144).— Ὁ Αἰσώπειος μῦθος «**ἄετος καὶ ἀλώπηξ**» (*Halm* 5) ἐμπερικλείων μίαν τῶν κυριωτάτων ἰδεῶν τῆς Ἑλληνικῆς ἠθικῆς, τὴν ἄριστα ὑπὸ τοῦ Σόλωνος ἀποτετυπωμένην (ἀπ. 13, ἐκδ. *Bergk*): «οὐ γὰρ δὴν θνητοῖς ὕβριος ἔργα πέλει . . . Ζηνὸς πέλεται | τίσις . . . πάντως δ' ἐς τέλος ἐξεφάνη | εἰ δὲ φύγωσιν αὐτοί . . . ἀναίτιοι ἔργα | τίνουσιν ἢ παῖδες τούτων ἢ γένος ἐξοπίσω», δὲν ἠδύνατο νὰ λείπη ἐξ ἀναγνωστικοῦ βιβλίου ἐν Ἑλλάδι δι' Ἑλληνόπαιδας ὑπὸ Ἑλληνογενεῶν γεγραμμένου καὶ μάλιστα, ἀφοῦ ἀπὸ τοῦ Ἀρχιλόχου (ἀπ. 86, *Bergk*) καὶ τοῦ Ἀριστοφάνους (Ὀρνιθ. 651, *Σχολ. Ἀριστοφ. Ὀρνιθ. αὐτόθι*)· μέχρι τοῦ *Dietlein* (*Deutsches Lesebuch*, *Ausg. A. II.* 23 *Aufl.* 1895, σ. 87, ἀρ. 105) δὲν ἔπαυσε νὰ φέρηται ὡς ζωηρότατον παράδειγμα τῆς τιμωρίας τῶν κακῶν πράξεων.— «**Ἡ φωλεὰ τῶν χελιδόνων**», τὸ τρυφερώτατον ἴσως τῶν γερμανικῶν διηγηματίων, εἶνε τὸ διηγημα «*Schwalbennest*», τὸ εὐρισκόμενον ἐν τῷ ἀλφαβηταρίῳ τοῦ *Klusmann* (1885, σ. 73, ἀρ. 64) καὶ τοῦ *Haesters* ἐν τῷ διὰ τοὺς καθολικοὺς γεγραμμένῳ ἀναγνωσματοβιβλίῳ (*Essen* 1888, σ. 36).— «**Αἱ τρεῖς πεταλοῦσαι**», τὸ χαριέστατον καὶ τρυφερώτατον διηγημάτιον «*Die drei Schmetterlinge*» τοῦ *Curtmann* εὐρήται ἐν τοῖς ἀλφαβηταρίοις τοῦ *Vogel* (*II Schulbuch* 1871, σ. 154, ἀρ. 71), τοῦ *Förster* (1888, σ. 32, 6'), τοῦ *Klauwell* καὶ *Martin* (1894 σ. 69, ἀρ. 23), τοῦ *Haesters* (*II Theil*, 1894, *Ausg.* 66, σ. 34, ἀρ. 48), τοῦ *Eckelboom und Esser* (1894, *II Theil*, σ. 47, ἀρ. 75).— Καὶ τέλος τὸ ἐνταῦθα ψεγόμενον «Ὁ Θεὸς ἔκαμεν ὅλον τὸν κόσμον» εἶνε τὸ περιώνυμον μυθᾶριον τῶν ἀδελφῶν *Grimm* «*Das Hirtenbüblein*», τὸ δεδημοσιευμένον ἐν τῇ σελ. 275 τοῦ κατὰ τὸ 1819 ἐν Βερολίνῳ ἐκδοθέντος 2 τόμου τῶν «*Kinder und Hausmärchen*» αὐτῶν καὶ ἀνεγράφη μὲν ἐν ἅπασιν σχεδὸν τοῖς γερμανικοῖς ἀναγνωσματοβιβλίοις, ἐν τοῖς ἀναγνωσματοβιβλίοις δηλ. τοῦ *Förster*, τοῦ *Haesters* καὶ *Richter*, τοῦ *Sarlach* καὶ *Haupt*, τοῦ *Gabriel* καὶ *Suppryan* τοῦ *Flügge*, τοῦ *Keck*, τοῦ *Hirts* καὶ *Bock*, τοῦ *Welzel* καὶ *Schumann*, τῆς ἐπιτρο-

Κρίμα ὅτι ἡ τύχη ἐφθόνησε τὸ γερμανικὸν ἔθνος καὶ δὲν ἠυδόκησε νὰ ἐξαποστείλῃ καὶ εἰς αὐτὸ κριτὴν τινα μουσόληπτον κατὰ τὸ σχέδιον τοῦ ἡμετέρου νεοέλληρος κριτοῦ παρακεκομμένον, ὅπως παρακωλυθῆ καὶ ἐκεῖ ἡ μεγίστη βλάβη ἢ ἐπιγιγνομένη τοῖς ἑκατομμυρίοις γερμανόπαισιν ἐκ τῆς « μακρηγορίας » μυθαρίων καὶ διηγηματίων, παιδευτικωτάτων ἄλλως, καὶ ὅπως σωθῆ τὸ ἀξίωμα καὶ διατηρηθῆ τὸ κράτος τῆς λογικῆς ἀναγνώσεως!

Φαίνεται ὅτι ἡ τύχη ἔχει καταρασθῆ αὐτούς! Ἄλλως δὲν ἐξηγεῖται πῶς οἱ ὑπὸ τῶν ὑπουργείων τῆς παιδείας καθιστάμενοι ἐκεῖ κριταὶ ἐγκρίνουσι, καὶ τῇ σφραγίδι τοῦ κράτους μάλιστα ἐπισημοποιουῦσι καὶ ἐπικυρώνουσιν, ἀλφαθητάρια, περιέχοντα διηγημάτια καὶ μυθάρια συνιστάμενα ὄχι μόνον ἐκ 1395 στοιχείων τοῦ ἀλφαβήτου, ὡς τὸ « καλὸν παιδίον » καὶ ἐκ 2120, ὡς « ὁ Θεὸς ἔκαμε τὸν κόσμον », ἀλλὰ καὶ διηγήματα καὶ μύθους καὶ περιγραφάς, συνισταμένας ἐξ ὑπερδιπλασίων τούτων στοιχείων 1).

Φαίνεται ὅτι ἐκεῖ ἐν τῇ παχυλεῖ αὐτῶν ἀμαθεία νομίζουσιν οἱ ἠλίθιοι καὶ ἀλόγιστοι οὗτοι Γερμανοὶ ἀλφαθηταριογράφοι καὶ προϊστάμενοι τῆς παιδείας ὅτι εἶνε μωρὸν καὶ τεκμήριον ἀμαθείας μέγιστον, ἴσως ἴσως δὲ καὶ θρασύτητος, τὸ δισχυρίζεσθαι, ἐν τελείᾳ ἀγνοίᾳ τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων τούτων, μετὰ κυνικῆς ἀναισχυντίας ἐνώπιον τόσων λογίων τοῦ ἔθνους αὐτῶν ὅτι ἡ « λογικὴ » καλουμένη « ἀνάγνωσις » ἔχει σχέσιν τινὰ πρὸς τὸ μῆκος τὸ τοσόνδε ἢ τοσόνδε τοῦ ἀναγινωσκομένου καὶ ὅτι τὴν καταπόνησιν τῶν μαθητῶν κατεργάζεται ἡ « μακρηγορία » καὶ ὄχι ἡ μωρολογία καὶ ἡ κενολογία καὶ ἡ βαναυσολογία καὶ ἡ ψυχρολογία καὶ ἡ χυδαιολογία τῶν ἀναγινωσκομένων, ὅσον σύντομα καὶ ἂν εἶνε ταῦτα, ὡς τὰ

πῆς τῶν *Schuldirektoren Leipzigs*, τοῦ *Erkelenz*, τοῦ *Bumüller* καὶ *Schuster*, τοῦ *Hansen*, τοῦ *Böckler* καὶ *Fritze*, ἐν τῷ ἀναγνωσματαρίῳ *für das Bedürfniss oberfränkischer Volksschulen* καὶ τοῦ *Dietlein* καὶ τοῦ *Niedergesäss*, εὔρηται δὲ καὶ ἐν τῷ ἀλφαθηταρίῳ τοῦ *Fechner*. (1879, σ. 100, ἀριθμ. 146).

1) Τὸ ἐν σελ. π. χ. 102 τοῦ ἀλφαθηταρίου τοῦ *Fechner* παραμύθιον « *Der Wolf und die sieben jungen Geisslein* » συνίσταται ἐξ 103 σειρῶν, ἀνὰ 46 στοιχ. ἑκάστ. ὃ ἐστὶν ἐκ στοιχείων 4735. Ἴσομέγεθες πρὸς τοῦτο εἶνε καὶ τὸ ἐν σελ. 99 τοῦ ἀλφαθηταρίου τοῦ *Franke* (1887) παραμύθιον « *Rotkäppchen* ». Παρεμφερῆ τούτοις εἶνε ἐπίσης καὶ τὰ ἐκτεθειμένα ἐν τοῖς ἀλφαθηταρίοις τοῦ *Schulz* καὶ *Bohme* (Ausg. C. 1887, σελ. 111, ἀρ. 10), τοῦ *Klauwell* (1888, σ. 90), τοῦ *Eckelboom* (1894, II Theil, σελ. 53, ἀρ. 89) τοῦ *Wangemann* (1893, σελ. 66, ἀρ. 40), τοῦ *Buscher* (1888 II Abt. σελ. 60, ἀρ. 31) κτλ. κτλ.

παρ' ἡμῖν τοῖς σοφωτάτοις ἐμβριθέστατα καὶ χαριέστατὰ ἐστέμ-
 μένα ταῦτα: «εἶθε νὰ γείνω γέρων — ὁ ὄνος διώκει τὰς μυίας με-
 τὴν οὐρὰν — μετὴν ξύστραν ξυόμεθα — ἔρχεται ὁ χοῖρος μουγκρί-
 ζων — ἀπὸ τὴν ρίνα ἐξέρχεται ἡ μύξα» κτλ. κτλ. — Φαίνεται ὅτι
 ἐκεῖ οἱ ἀπαίδευτοι καὶ οἱ ἀναίσθητοι αὐτοὶ Γερμανοὶ ἔχουσι τὴν ἰδιο-
 τροπίαν νὰ βδελύσσωνται μὲν «τὰ μουγκρίσματα τῶν χοίρων καὶ τὰς
 μυίας τῶν ὄνων καὶ τὰς μύξας τῶν ρινῶν», νὰ ὑπολαμβάνωσι δὲ ὡς
 ἔκγονον ἐσχάτης ἀναλγησίας καὶ ἐπονειδίστου ἀσυνειδησίας τὸ νὰ
 καταδικάσωσι τοὺς ἀκάκους καὶ ἀπαλοὺς μικροὺς ὁμοθενεῖς αὐτῶν νὰ
 τρέφωσι τὸ πνεῦμα αὐτῶν μετὰ τὰ «λαρδιὰ τῶν χοίρων καὶ τὰ
 τουλουμῖσια τυριᾶ καὶ ταῖς μύξαις». Ἄλλως δὲν ἐξηγεῖται ἡ
 παράδοξος αὐτῶν ἀποστροφή πρὸς τὰς τοιαύτας μωρολογίας καὶ βδε-
 λυρίας καὶ ὁ ἐνθουσιασμὸς αὐτῶν πρὸς διηγήματα καὶ μυθάρια τρυ-
 φερώτατα καὶ ἠθικώτατα καὶ καλλιπέστατα, χωρὶς οὐδὲ κἂν νὰ συλ-
 λογισθῶσιν ἂν συνίστανται τὰ τοιαῦτα ἐκ δέκα ἢ ἐκ πεντήκοντα
 σειρῶν, ἐκτὸς ἐὰν τις πιστεύσῃ ὅτι αὐτοὶ ἠλίθιοι φύσει καὶ ἀπαίδευ-
 τοὶ καὶ Γερμανοὶ ὄντες γνωρίζουσιν, ἡμεῖς δὲ πολυνοῦστατοι φύσει
 καὶ πεπαιδευμένοι καὶ Ἕλληνες ἀγνοοῦμεν τὸ τοῦ Πλάτωνος: «Τὸ μὲν
 οὖν περὶ πολλῶν ἢ ὀλίγων γραμμάτων ποιήσασθαι τὸν λόγον λέαν
 εὔηθες· τὰ γὰρ οἶμαι βέλτιστα, ἀλλ' οὐ τὰ βραχύτα οὐδὲ τὰ μήκη
 τιμητέον» 1). — καὶ τὸ τοῦ Ἀριστοτέλους: «Νῦν δὲ γελοίως τὴν
 διήγησιν φασὶ δεῖν εἶναι ταχεῖαν . . οὐ γὰρ ἐστὶ τὸ εὔ ἢ τὸ ταχὺ ἢ
 τὸ συντόμως . . ἀλλὰ τὸ μετρίως· τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ λέγειν ὅσα δηλώ-
 σαι τὸ πρᾶγμα» 2), καὶ τὸ τοῦ Φιλήμονος 3):

«Τὸν μὴ λέγοντα τῶν δεόντων μηδὲ ἐν
 μακρὸν νόμιζε, κἂν δύ' εἴπη συλλαβάς,
 τὸν δ' εὔ λέγοντα μὴ νομίζ' εἶναι μακρὸν,
 μηδ' ἂν σφόδρ' εἴπη πολλὰ καὶ πολὺν χρόνον.
 τεκμήριον δὲ τοῦδε τὸν Ὅμηρον λαβέ-
 οὔτος γὰρ ἡμῖν μυριάδας ἐπῶν γράφει,
 ἀλλ' οὐδὲ εἰς Ὅμηρον εἶρηκε μακρὸν.

1) Πλάτων, Νόμοι 722 Α.

2) Ἀριστοτέλης, Ῥητορική 1416, 6, 29.

3) Φιλήμων ἀδελφῶν δραμάτων ἀπόσπ. 97, ἔκδ. Κοσκ, τόμ. 2, σελ. 508.

Και εξακολουθεῖ ὁ κ. κριτής :

« Ἀλλὰ καὶ φράσεις μακραὶ ἐγκατασπείρονται δι' ὅλου τοῦ 6' μέρους τοῦ ἀλφαβηταρίου εὐθύς ἀπὸ τῶν πρώτων διηγήσεων· οὕτως ἐν σελίδι 85 « ὅτε δὲ τὰ παιδιά ἤρχοντο μὲ τὰ δίκτυά των καὶ μὲ τὰ ἄγκιστρα των διὰ νὰ συλλάβωσιν ὀψάρια, ἐφευγον ἀπ' ἐκεῖ, διότι οὕτως εἶχεν εἶπη εἰς αὐτὸ ἡ μήτηρ του καὶ ὁ μεγαλείτερος ἀδελφός του »· σελ. 89 « ἀλλ' ἐν ᾧ ἡ Μαρία ἐφλυάρει μὲ μίαν ἄλλην ὑπηρέτριαν εἰς τὴν βρύσιν, ἐμβῆκεν εἰς τὴν οἰκίαν εἰς τράγος, ἀνέβη τὴν κλίμακα καὶ ἤλθεν εἰς τὴν αἰθουσαν »· αὐτόθι « τότε ὁ ἀληθινὸς τράγος ἐθύμωσε καὶ ὤρμησε νὰ κτυπήσῃ τὸν τράγον, ὅστις ἐφαίνετο εἰς τὸν καθρέπτην, ἀλλ' ἀντὶ νὰ κτυπήσῃ τὸν τράγον, ἐκτύπησε τὸν καθρέπτην τόσον δυνατὰ, ὥστε ὁ καθρέπτης ἐγένεε χίλια κομμάτια » σελ. 90 « ἀμέσως τότε ἔτρεξεν εἰς τὴν αἰθουσαν, εἶδε τὸν καθρέπτην κομμάτια, καὶ ἤρχιζε νὰ φωνάζῃ καὶ νὰ κλαίῃ καὶ νὰ σπρώχνῃ μὲ πολλὰς ὕβρεις καὶ κτυπήματα τὸν τράγον ἔξω ἀπὸ τὴν οἰκίαν ». σελ. 96 « μόλις ὅμως ἐξῆλθεν ἀπὸ τὴν τρύπιαν ἡ μήτηρ καὶ ἐμεινεν ὁ μικρὸς ποντικὸς μόνος του ἤρχισε νὰ ἐπιθυμῇ νὰ πλησιάσῃ τὸ τυρίον καὶ ἔλεγεν ἀπὸ μέσα του, « ἄχ! τί ὠραῖα μυρίζει τὸ τυρίον ». σελ. 110 « ἄχ, εἶπε τὸ παιδίον, ἡ μήτηρ μου ἦτο πολὺν καιρὸν ἀσθενής καὶ μὲ ἔστειλεν ὁ πατήρ μου εἰς τὴν πόλιν νὰ πληρώσω τὸν φαρμακοποιόν, ἀλλὰ ἔχασα τὸ χρηματοφυλάκιον εἰς τὸν δρόμον καὶ τώρα δὲν εἶξεύρω τί νὰ κάμω ». « ὁ βασιλεὺς ὠμίλησε μυστικὰ ὀλίγους λόγους μὲ τὸν κυνηγόν του, ἔπειτα ἔστυρεν ἐκ τοῦ θυλακίου του ἕν μικρὸν ἐρυθρὸν χρηματοφυλάκιον ἐκ μετάξης, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἦσαν μερικὰ χρυσᾶ νομίσματα, καὶ εἶπε πρὸς τὸ παιδίον· μήπως εἶνε αὐτὸ τὸ χρηματοφυλάκιόν σου, μικρὲ μου »;

Διὰ τί ὁ κ. κριτής τὰς « φράσεις » ταύτας, τὰς μεγαλωστὶ ἐνταῦθα καταγραφείσας, θεωρεῖ ἐπιψόγους, δὲν εἶνε σαφές. Δύναται τις νὰ εἰκάσῃ συνδυάζων τὰ ἐνταῦθα λεγόμενα πρὸς τὰ ἀνωτέρω λεχθέντα ὅτι θεωρεῖ ταύτας ἐπιψόγους ἢ διότι ἀντίκεινται πρὸς τὸ ἔργον τῆς λογικῆς ἀναγνώσεως ἢ διότι καταπονοῦσι τοὺς μαθητὰς ἢ διότι ἀντίκεινται εἰς τὴν σμικρότητα τῶν ἀλφαβηταρίων ἢ διότι ἐξ ἀπορίας λόγων εὐλογοφανῶν δυναμένων νὰ συντελέσωσιν εἰς τὴν καταδίκην τοῦ βιβλιαρίου τούτου, διότι ἔσχε τὴν ἀτυχίαν νὰ φέρῃ τὸ ὄνομά μου, εὐρεσιλογῶν ἐπισωρεύει κενὰ καὶ αὐτόχρημα γελοῖα ἐπιχειρήματα.

Οἱ καὶ ἄκρω δακτύλῳ ἀψάμενοι τῶν παιδαγωγικῶν καὶ μεθοδικῶν ζητημάτων, οἱ καὶ ἐν μόνον ἀλφαβητάριον ἐπιστημονικὸν ἰδόντες οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν δύνανται νὰ ἔχωσιν ὅτι ταῦτα εἶνε προφάσεις κακόνοιαν ἐπονείδιστον ἐγκρύπτουσαι. Διότι, ἂν ὄντως ἐκ πεποιθήσεως ἀποκρούει ἐκ τῶν ἀλφαβηταρίων ὁ κ. κριτής τὰς « φράσεις »

ταύτας διὰ τὸ μῆκος αὐτῶν, διὰ τί ἐπέτρεψε ταύτας καὶ ἐβράβευσε μάλιστα ἐν τῷ ἀλφαβηταρίῳ τῷ ἐστεμμένῳ; Ἐν τούτῳ εὐρηνται τάδε: (σ. 115) «Ἐμεινε τόρα τὸ κοράσιον πολὺ πτωχόν· δὲν εἶχε πλέον οὔτε δωμάτιον νὰ κάθηται, οὔτε κλίνην νὰ κοιμᾶται· καὶ διὰ νὰ μὴ τὰ πολυλογῶ (!), δὲν εἶχε πλέον τίποτα, παρὰ ἓν μικρὸν φόρεμα, τὸ ὁποῖον ἐφόρει καὶ ἓν κομμάτιον ψωμίου, τὸ ὁποῖον ἐκράτει εἰς τὴν χεῖρά του» — καὶ πάλιν (σελ. 116): «Βεβαίως ἀπεκρίθη ὁ πατήρ, ἀλλ' ὅλοι δὲν εἶνε ὅμοιοι μὲ ἡμᾶς· ἄλλοι ἔχουσι τὸ δέρμα μελαγχρόν, ἢ ἐρυθρόν ἢ μαῦρον· ἄλλοι ἔχουσι τὰς τρίχας σγουρὰς καὶ τὸ πρόσωπόν των καὶ τὸ σῶμά των ἐστιγματισμένον μὲ διάφορα σχήματα καὶ εἰκόνας».

Καὶ ἐδῶ μὲν ἔπραξεν ὀρθῶς μὴ κακίσας «τὰς περιόδους» ταύτας ἔνεκα τοῦ μῆκους αὐτῶν, κακίσας δὲ ταύτας εἰς τὸ ἐμὸν βιβλιάριον ἐλέγχεται καὶ ὡς ἄπιστος, ἅτε παρὰ τὸ καθῆκον αὐτοῦ μεροληπτῆσας, καὶ ὡς ἀδαῆς τοῦ ἔργου, ὅπερ ἐνεπιστεύθη αὐτῷ ἡ Κυβέρνησις καὶ δι' ὃ ἐμισθώθη.

Τὸ τοσόνδε ἢ τοσόνδε μῆκος τῶν διηγηματίων ἢ τῶν «φράσεων» οὐδεμίαν σχέσιν ἔχει πρὸς τὴν λογικὴν ἀνάγνωσιν. Αὕτη ἐνῶ δύναται ἐπιτυχῶς νὰ διαπεραιωθῇ καὶ εἰς τὰς μνηκίστας τῶν περιόδων τοῦ λόγου καὶ εἰς τὰ μνηκίστα διηγήματα, δύναται ὅλως ἀνεπιτυχῶς νὰ συντελεσθῇ καὶ κατὰ τὰς βραχυτάτας τῶν προτάσεων.

Ἡ λογικὴ ἀνάγνωσις, ὡς πᾶς πρωτοστῆς μαθητῆς τῶν Διδασκαλείων γινώσκει, σκοπὸν ἔχει τὴν κατανόησιν τῶν ἀναγινωσκομένων, ἣτις ἐπιτυγχάνεται, ὅταν ἢ τε σημασία τῶν καθ' ἑκάστας λέξεων κατανοεῖται καὶ ἢ ἔλλογος ἐν προτάσεσι καὶ κώλοις καὶ περιόδοις θέσις καὶ ἀκολουθία αὐτῶν διὰ τῆς προσφῆδίας ἀνταποδίδεται. Τοῦτο δὲ συντελεῖται, ὅταν ὁ ἀναγινώσκων προσέχη εἰς τοὺς τόνους καὶ εἰς τὰ σημεῖα τῆς στίξεως, καὶ κατ' αὐτὰ μεθαρμόζη ποικίλλων τόν τε χρόνον τῆς διακοπῆς τῆς ἀπαγγελίας καὶ τὸν τονισμὸν ἐκάστου τῶν ἀπαγγελλομένων 1).

1) *Kehr*, Geschichte der Methodik, 2 Band, 1879, σελ. 319-320. *Schütze*, Evangelische Schulkunde, Leipzig, 1873, σελ. 346, 6. *Stockmeyer* ἐν Encyclopädie des Ges. Erziehungs- und Unterrichtswesens v. Schmid ἔκδ. 2, ἔτος 1881, τόμ. 4, σελ. 631 καὶ *Deinhard*, αὐτόθι τόμος 5, σελ. 791 ἐν τέλει, ἰδίως περὶ τοῦ τονισμοῦ οὐχὶ μόνον ἐκάστης λέξεως καὶ ἐκάστης προτάσεως ἀλλὰ καὶ ὅλης συγγραφῆς: «dass sie erst durch ein richtig betontes Lesen verständlich wird, indem wieder einzelne Sätze, in denen sich der Sinn des Ganzen beson-

Τούτων δ' οὕτως ἐχόντων φανερόν ὅτι, ἐνῶ εἶνε δυνατὸν λογικῶς νὰ ἀναγνωσθῶσιν καὶ αἱ μακρόταται περίοδοι τοῦ λόγου, ὡς αἱ παρ' Ἀριστοτέλει καὶ Πλουτάρχῳ καὶ Πλάτωνι καὶ Ἰσοκράτει καὶ Δημοσθένει καὶ Μαξίμῳ τῷ Τυρίῳ ἀπὸ 9 - 47 σειρῶν συνιστάμεναι 1), δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ἀναγνωσθῶσι λογικῶς οὐδ' αἱ βραχύταται προτάσεις, ὡς ἡ τοῦ Ἡρακλείτου αὕτη « τοῦ λόγου τοῦ δέοντος αἰεὶ ἀξύνετοι ἄνθρωποι γίνονται » 2), οὐδ' ἡ βραχυτάτη περίοδος, ὡς ἡ Θουκυδίδειος αὕτη: « στασιάσαντες δ' ἔτι πολλά, ὡς λέγεται, ἀπὸ πολέμου τινὸς τῶν προσοίκων βαρβάρων ἐφθάρησαν », ἢ καὶ τὰ ταύτης ἔτη βραχύτερα τοῦ Ὀμήρου αἰὶ δ' ἀχνύμενοί περ ἐπ' αὐτῷ ἠδὺ γέλασαν », καὶ « δεινὸν δ' ἄμφ' Ἀχιλλῆα κυκώμενον ἴστατο κύμα » 3). Τὸ πᾶν ἐν τῇ λογικῇ ἀναγνώσει ἐξαρτᾶται μόνον ἐκ τῆς προσφῶδίας καὶ ἐκ τῆς ἐμφρόνως κατὰ τὴν ἐν τῷ λόγῳ ἀξίαν ἐκάστης λέξεως ἐξαγγελλομένης ἀλληλουχίας. Οὐδὲν δὲ ἀπο-

ders concentrirt, vor allen anderen durch den Ton müssen hervorgehoben werden.

1) Ἀριστοτέλης, Ἠθικὰ Νικομάχεια 1177, 6, 16-24 ἀπὸ « εἰ δὲ τῶν μὲν κατὰ τὰς ἀρετὰς πράξεων — κατὰ ταύτην τὴν ἐνέργειαν φαίνεται ὄντα » σειραὶ τῆς βερολιν. ἐκδ. 9. — Πλούταρχος, Θησεύς, κ. 6, σελ. 4 ἀπὸ « τὸν δὲ πάλαι μὲν ταῦτα — πράττειν διανοούμενον » σειραὶ τῆς στερεοτύπου ἐκδ. 12. — Πλάτων, Κρίτων 45 D — 46 A ἀπὸ « ἡ γὰρ οὐ χρὴ ποιεῖσθαι παῖδας — ἦτοι καὶ σμικρὸν ἡμῶν ὄφελος ἦν » σειραὶ τῆς στερεοτύπου. ἐκδ. 15. — Φίλητος 15 D καὶ E. ἀπὸ « φαμέν που ταῦτὸν ἐν καὶ πολλά — εἴπερ μόνον ἐρμηνεῖα ποθὲν ἔχει » σειραὶ στερεοτύπου. 16. — Ἰσοκράτης περὶ ἀντιδόσεως 304 - 306, σελ. 129 καὶ 130 ἀπὸ « ἦν οὖν σωφρονῆτε — προσέχειν σφίσι αὐτοῖς καὶ τῇ φιλοσοφίᾳ τὸν νοῦν » σειραὶ στερεοτύπου. 18. — Πλούταρχος, Καῖσαρ. κεφ. 15, σελ. 714, ἀπὸ « ὁ δὲ τῶν πολέμων — καὶ πλείστους ἀνηρηκέναι τῶν ἀντιταχθέντων » σειραὶ στερεοτύπου. 19. — Πλάτων, Νόμοι 887 C — 888 A ἀπὸ « ἀνάγκη γὰρ δὴ χαλεπῶς φέρειν — διδάσκειν περὶ θεῶν ὡς εἰσί » σειραὶ στερεοτύπου. 21. — Δημοσθένης πρὸς Τιμόθεον 9-14, σελ. 1187 καὶ 1188 ἀπὸ « ἐπειδὴ δ' ἀπεχειροτονήθη — οὐ γὰρ ἀγνοεῖτε τὰ λεγόμενα » σειραὶ στερεοτύπου. 40. — Μαξίμος ὁ Τύριος, λόγος 36, ὅλον τὸ κεφ. 2 ἀπὸ « ἐμοὶ δὲ ὁ μῦθος ἀπελθὼν ἐκποδῶν — ἐπιιορχοῦνται δὲ ὡς οὐδὲν ὄντας » σειραὶ 47 τῆς ἐκδ. Dübner.

2) Ἀριστοτέλης, Ρητορικὴ 1407, 6, 11. "Ὀλως δὲ δεῖ εὐανάγνωστον εἶνε τὸ γεγραμμένον καὶ εὐφραστον· ἔστι δὲ τὸ αὐτό. ὅπερ οἱ πολλοὶ σύνδεσμοι οὐκ ἔχουσιν, οὐδ' ἂ μὴ βῆδιον διαστίξαι, ὡσπερ τὰ Ἡρακλείτου. Τὰ γὰρ Ἡρακλείτου διαστίξαι ἔργον διὰ τὸ ἄδηλον εἶνε ποτέρῳ πρόσκειται, τῷ ὕστερον ἢ τῷ πρότερον, οἷον ἐν ἀρχῇ αὐτοῦ τοῦ συγγράμματος· φησὶ γὰρ » τοῦ λόγου τοῦ δέοντος αἰεὶ ἀξύνετοι ἄνθρωποι γίνονται » ἄδηλον γὰρ τὸ « αἰεὶ » πρὸς ὁποτέρῳ διαστίξαι.

3) Ἐρμογένης περὶ μεθόδου δεινότητος, Rhetor. Graeci, ἐκδ. Spengel τόμ. 2, σελ. 454. Θέων Προγυμνάσμ. αὐτ. σελ. 82. Γρηγόριος ὁ Κορίνθιος περὶ τρόπων αὐτόθ. τόμ. 3, σελ. 223.

λύτως οὐδὲν ἐκ τῆς τοτῆσδε ἢ τοσῆσδε ποσότητος τῶν ἀπαγγελ-
λομένων· τοῦτο μόνον παχύνους τις καὶ ἀμβλὺς ἠδύνατο καὶ νὰ φαν-
τασθῆ καὶ νὰ ἐκστομίση 1).

Ὡς γε ἐκ τῆς λογικῆς ἀναγνώσεως λοιπὸν ἐπίφογοι δὲν δύνανται
νὰ εἶνε αἱ ἀνωτέρω μολυνοπραγμονούμεναι «μακραὶ» αὐταὶ φράσεις
τοῦ κ. κριτοῦ.

Ἄλλὰ καταπονοῦσι τοὺς μαθητάς, δύναται νὰ εἴπη ὁ κ. κριτής.
Εἰς τὸν δισχυρισμὸν τοῦτον ἐπαναλαμβάνομεν ὅτι καὶ περὶ τῆς
«μακρηγορίας» τοῦ κ. κριτοῦ ἐν τοῖς διηγήμασι καὶ τοῖς μυθαρίοις
ἀνωτέρω εἶπομεν. Τοὺς μαθητάς δὲν καταπονοῦσιν αἱ πολλαὶ λέξεις.
Τοὺς μαθητάς, ἀνθρώπους καὶ αὐτοὺς ὄντας, καταπονοῦσιν, ὅπως
καὶ πάντας ὅσοι εἶνε ἄνθρωποι, τὰ γραώδη καὶ τὰ ἀγοραῖα καὶ τὰ
ἀγροῖκα καὶ τὰ βδελυρά, εἰς ὅσας ὀλίγας λέξεις καὶ ἂν ἐγκατακλείων-
ται ταῦτα. Τοὺς μαθητάς καταπονοῦσι τὰ «ρογχαλητὰ» καὶ αἱ
«μύξεις» τοῦ κ. Βρατσάνου, ἡ «μουχλές» καὶ ἡ «κουφάλες»
καὶ ἡ «μπάφες» καὶ τὰ «περιπτώματα» τοῦ κ. Κουρτίδου, καὶ
μόνον εἰς πέντε λέξεις ἂν ἐγκλεισθῶσι. Νοήματα δὲ εὐγενῆ καὶ σεμνά,
νοήματα ἠθοποιὰ καὶ ἀνδροποιὰ, νοήματα τῆ ἀνθρωπίνῃ ἀξίᾳ πρέ-
ποντα καὶ τῆ νεαρᾷ ἡλικίᾳ αὐτῶν ἀρμόζοντα, καὶ εἰς φράσεις δεκα-
πλασίας τὸ μέγεθος τῶν ὑπὸ τοῦ κ. κριτοῦ κατακρινομένων ἂν ἐγκλει-
σθῶσι, «δὲν καταπονοῦσιν» ἀλλὰ θέλγουσι καὶ γοητεύουσι καὶ
ἐνθουσιάζουσιν αὐτούς. Ἄλλ' εἶνε παρὰ τὴν φύσιν τῶν ἀλφαθη-
ταρίων, δύναται νὰ λεχθῆ, μεγάλαι «φράσεις» ἐν μικρῷ βιβλια-
ρίῳ νὰ ὑπάρχωσι. Τοῦτο τὸ ἐπιχείρημα εἰάν ἐφέρετο, θὰ ἤλεγχε
τὸν ἐπάγοντα αὐτὸ ἀδαῆ πάντῃ τῆς οἰκονομίας ἐπιστημονικῶς συντε-
ταγμένων ἀλφαθηταρίων καὶ τῶν ἀρχῶν τῶν παιδευτικῶν τῶν διη-
κουσῶν δι' αὐτῶν.

Τὸ ἐν Πρωσίᾳ ὑπουργεῖον τῆς παιδείας ἐνέκρινε διὰ πάντα τὰ

1) Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς, Στρωμ. 3, 4, ἐκδ. Migne τόμ. 1, σ. 1141 B — 1144 A:
«ἀναλέγονται δὲ καὶ οὗτοι — οἱ ψευδοπροφῆται — ἐκ τινων προφητικῶν περικοπῶν λέ-
ξεις ἀπανθισάμενοι, καὶ συγκαττύσαντες κακῶς, κατ' ἀλληγορίαν εἰρημένας, ἐξ εὐθείας
λαβόντες. Γεγράφθαι γάρ φησιν· «ἀντέστησαν Θεῷ καὶ ἐσώθησαν». Οὗτοί εἰσιν οἱ
κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν φωνῆς τόνῳ διαστρέφοντες τὰς Γραφὰς πρὸς τὰς ἰδίας ἡδονάς, καὶ
τινων προσωδιῶν καὶ στιγμῶν μεταθέσει τὰ παραγγελθέντα σωφρόνως καὶ συμφερόντως
βιαζόμενοι πρὸς ἡδυπαθείας τὰς ἑαυτῶν».

ἀνά τὸ Πρωσικὸν κράτος δημοτικὰ σχολεῖα τὸ τοῦ *Eckelboom* καὶ *Esser* Ἀλφαθητάριον. Ἐν τούτῳ εὔρηται περίοδος διπλασία τῶν κακιζομένων ὑπὸ τοῦ καθ' ἡμᾶς κριτοῦ 1). Ὁ *Armstroff* καὶ ὁ *Vegener* εἶνε ἐπιθεωρηταὶ σχολείων ἐν Γερμανίᾳ· ἐν τῷ Ἀλφαθηταρίῳ αὐτῶν, τῷ ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως ἐγκριθέντι, δύναται νὰ ἀναγνώσῃ πᾶς τις περίοδον πολὺ μεγαλητέραν τῶν κακιζομένων ὑπὸ τοῦ καθ' ἡμᾶς κριτοῦ 2). Ὁ *Runkwitz* εἶνε διευθυντὴς Διδασκαλείου γερμανικοῦ. Ἐν τῷ Ἀλφαθηταρίῳ αὐτοῦ δύναται πᾶς τις νὰ ἀναγνώσῃ « φράσιν » μακροτέραν τῶν καταδικαζομένων ὑπὸ τοῦ παρ' ἡμῖν κριτοῦ 3). Ὁ *Bohm* εἶνε ἐπιθεωρητὴς τῶν ἐν Βερολίνῳ σχολείων. Οὗτος δὲν ἐδίστασεν ἐν τῷ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθέντι Ἀλφαθηταρίῳ τοῦ *Schulz* (1887) νὰ ἀναγράψῃ ἐν αὐτῷ « φράσιν » τοῦλάχιστον διπλασίαν τῶν κακιζομένων ἐνταῦθα 4). Ὁ *Eduard Bock*, ὅστις ἦτο μυστικοσύμβουλος τῆς ἐπικρατείας καὶ σύμβουλος τῆς ἐκπαιδεύσεως, ὃ ἐστὶ ὁ μετὰ τὸν ὑπουργὸν τῆς παιδείας ἀμέσως ἐπόμενος ὑπάλληλος τοῦ κράτους, ἐπέτρεψεν εἰς τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθὲν Ἀλφαθητάριον τοῦ *Hirts* (Aufg. 33, 1894, II Theil, σελ. 78, ἀρ. 5) τὴν « φράσιν » ἐξ 7 σειρῶν διὰ μικρῶν πεπυκνωμένων στοιχείων ἐκτετυπωμένων 5). Ἄλλ' αὐτοὶ εἶνε Γερμανοί, λόγιοι καὶ εὐσυνείδητοι ἄνδρες, οἵτινες

1) Neue Fibel II Theil, 15. Auflag. σελ. 18, ἀριθ. 23: Der Wind und das Haus: « Als nun der Herr Wind merkte dass er da drinnen in Stuben und Kammern μέχρι τοῦ auf und nieder » σειραὶ 6.

2) Fibel, Aufl. 14, Genehmigt von der Königl. Regierung zu Düsseldorf, σελ. 46, ἀριθ. 23, τεμάχ. 3, ἀπὸ Aber die Tanne - daraus zu machen » σειρ. 5.

3) Kinderschatz für Schule und Haus, erste Stufe, Altenburg 1887, σελ. 85, ἀριθμ. 10, ἀπὸ « Wilhelm hatte wohl gehört — verfiel in ein gefährliches Fieber » σειραὶ 5.

4) Hand Fibel von Otto Schulz bearbeitet v. A. Bohme, Berlin, 1887, σελ. 136, ἀριθμ. 18, ἀπὸ « Das konnte — frei umherlief » σειραὶ 6. Πρὸς αὐτόθι καὶ τὰς μακροτάτας περιόδους ἐν σελ. 68, 72, 73, 74, 77, 102, 129.

5) Ferdinand Hirts Lesebuch für Volksschulen, herausgegeben v. Eduard Bock, weil. Geh. Regierungs- und Schulrath, 33. Anflag, Breslau, 1894, σελ. 78, ἀριθμ. 70, § 4: « Die Kronprincessin Viktoria, eine Königstochter aus England, ist eine gar zärtliche und verständige Mutter » — « Obgleich sie Diener und Dienerinnen genug hatte, welche den Kindern wohl zu essen geben konnten, so liess sie es sich als Mutter nicht nehmen, ihnen selbst die Milch und Fleischbrühe zu reichen, die sie trinken sollten, wobei sie alles kostete und darauf achtete, dass die Speisen gut bereitet waren und die Kinder nicht mehr bekamen, als ihnen dienlich war » — "Ὅλον τοῦτο μία περίοδος ἢ « φράσις » κατὰ τὴν γλῶσσαν τοῦ κ. κριτοῦ.

ὅ τι πράττουσι καὶ ὅ τι λέγουσι, πράττουσι καὶ λέγουσιν αὐτὸ μετ' ἀπηκριβωμένην γνῶσιν τοῦ πράγματος, καὶ ἐκ βαθέος σεβασμοῦ πρὸς ἑαυτοὺς καὶ πρὸς τὴν ἀλήθειαν. Δὲν εἶνε ἐκ τῶν καθ' ἡμᾶς ἀγραμμάτων καὶ ἀσυνειδήτων ἐκείνων παλιγκαπήλων τῶν γραμμάτων, οἵτινες ἀναλαμβάνουσι καὶ κινεζικὰ βιβλία νὰ κρίνωσιν, ἀρκεῖ νὰ προσπορίσωνται κερδάριον τι καὶ νὰ εὐφράνωσι τὸ ψυχάριον αὐτῶν καταπτύοντες πᾶν ὅ,τι καλὸν δύναται ὁ τόπος αὐτῶν νὰ παραγάγη, ἀφοῦ αὐτοὶ δι' ὅλου τοῦ βίου αὐτῶν ἐτώσια ἄχθη ἀρούρης ἐγένοντο. Ἐκεῖνοι, καίτοι Γερμανοί, θὰ ἤκουσάν ποτε τὰ τοῦ Ἀρριανοῦ 1): « Λόγου μέγεθος οὐ μήκει, οὐδ' ὕψει κρίνεται ἀλλὰ δόγμασιν ». Ἐκεῖνοι, καίτοι Γερμανοί, θὰ ἤκουσάν ποτε τὰ τοῦ Πλάτωνος 2): « Γελοῖον δὴ καὶ φαῦλον τὸ πρὸ τῶν βελτίστων τὰ βραχύτερα αἰρουμένους φαίνεσθαι ». Ἐκεῖνοι, καίτοι Γερμανοί, θὰ ἐδιδάχθησαν, θὰ ἐμελέτησαν τὰ τοῦ Λογγίνου ὑψηλότατα ταῦτα καὶ ἀληθέστατα ῥήματα: « Ἡ φύσις οὐ ταπεινὸν ἡμᾶς ζῶον οὐδ' ἀγεννὲς ἔκρινε τὸν ἄνθρωπον· ἀλλ' ὡς εἰς μεγάλην πανήγυριν εἰς τὸν βίον καὶ εἰς τὸν σύμπαντα κόσμον ἐπάγουσα . . εὐθὺς ἄμαχον ἔρωτα ἐνέφυσεν ἡμῖν ταῖς ψυχαῖς παντὸς αἰῆ τοῦ μεγάλου καὶ πρὸς ἡμᾶς δαιμονιωτέρου » 3). Ἐκεῖνοι, καίτοι Γερμανοί, θὰ ἐμελέτησαν τὰ τοῦ Ἀριστοτέλους: « Προσεκτικοὶ δὲ τοῖς μεγάλοις, τοῖς ἰδίοις, τοῖς θαυμαστοῖς, τοῖς ἠδέσι· διὸ δεῖ ἐμποιεῖν ὡς περὶ τούτων ὁ λόγος » 4). Ἐκεῖνοι βεβαίως ἐμελέτησαν καὶ κατενόησαν καὶ ἐθαύμασαν τὰς λεπτοτάτας παρατηρήσεις τοῦ μεγάλου συμπολίτου αὐτῶν Hermann Lotze περὶ τῆς εὐφροσύνης, ἣτις καταχεῖται κατὰ τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου, καὶ περὶ τοῦ φρονηματισμοῦ, ὑφ' οὗ ἀναφλέγεται αὕτη, ἐπὶ τῇ ιδέᾳ τῆς μεγαλύνσεως καὶ ἐπεκτάσεως καὶ ἐξυψώσεως αὐτῆς 5). Ἐκεῖνοι βεβαίως ἀνέγνωσάν ποτε ἓν τινι οἰωδῆποτε Ψυχολογίας καὶ Παιδαγωγίας ἐγχειριδίῳ τὰ περὶ τῶν εὐαρέστων διανοητικῶν συναισθημάτων καὶ τὰ περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐξεγέρσεως τῆς ἀναπτύξεως καὶ τῆς διατηρή-

1) Ἐπικτήτου διατριβαὶ 1, 12, 16.

2) Πλάτων, Νόμοι 887 Β.

3) Λογγίνος περὶ ὕψους κεφ. 35, ἔκδ. Spengel, τόμ. 1, μέρος 2, σελ. 161.

4) Ἀριστοτέλης, Ῥητορικὴ 1415, 6, 1.

5) Hermann Lotze, Mikrokosmos, 1869, τόμ. 2, σελ. 208 καὶ ἐξ. Ἐνταῦθα ἀνήκει καὶ τὸ παρὰ Πλουτάρχῳ ἐν τοῖς πολιτικοῖς παραγγέλμασι (814 Α) ἀναγεγραμμένον: « Τὰ μὲν γὰρ μικρὰ παιδιά τῶν πατέρων ὀρῶντες ἐπιχειροῦντα τὰς κρηπίδας ὑποδεῖσθαι καὶ τοὺς στεφάνους περιτίθεσθαι » κτλ.

σεως αὐτῶν. Ἐκεῖνοι βεβαίως θὰ ἀνέγνωσάν ποτε τὰς θαυμασίας παρατηρήσεις τοῦ ὀξυνουστάτου συμπολίτου αὐτῶν Herbart περὶ τῆς παιδικῆς φύσεως ἀδρικῶς τοῦ ὑπὲρ αὐτὴν ὑψηλοτέρου ὀρεγομένης 1). Ἀλλὰ καὶ οὐδὲν τούτων ἂν δὲν ἐγνώριζον, πάντως θὰ ἐγνώριζον τὸ βραχύτατον τοῦτο τοῦ Fechner: «Τὰ παιδιά σφόδρα εὐφραίνονται, ὅταν ἐπὶ τέλους κάτοχα τοιούτων «μακρῶν φράσεων» γένωνται» 2) καὶ θαρρούντως ἐν πλήρει ἐπιστημονικῇ συνειδήσει ἔγραψαν ἐν παιδικοῖς βιβλίοις σὺν τοῖς παμπόλλοις, τῇ παιδικῇ ἀντιλήψει ἀρμόττουσι, καὶ τινὰ μεγαλῆτερα καὶ ὀγκωδέστερα τούτων.

Μόνον οἱ μὴ ἔχοντες τέκνα, μόνον οἱ οὐδέποτε μετὰ παιδαρίων ἐπικοινωνήσαντες, μόνον οἱ οὐδὲν οὐδέποτε περὶ τῆς φύσεως αὐτῶν τῆς ψυχικῆς ἀναγνόντες ἀγνοοῦσι πόσον χαίρουσι τὰ μικρὰ παιδιά ὀψέποτε ἀποκτήσωσι τὴν συνείδησιν ὅτι ἐγένοντο κάτοχα μεγάλου τινός καὶ δυσκόλου τὸ κατ' ἀρχὰς προφαινομένου αὐτοῖς. Μόνον δὲ οἱ οὐδὲν οὐδέποτε ἐγχειρίδιον τῆς Παιδαγωγικῆς διαφυλλίσαντες ἀγνοοῦσι πόσον ἡ χαρὰ αὕτη, δεξιῶς καθοδηγουμένη, δύναται νὰ ἀποβῇ ὀξὺ κέντρον πρὸς φιλοπονίαν, φιλομάθειαν καὶ ἠθικοποίησιν αὐτῶν. Οὗτος λοιπὸν εἶνε ὁ λόγος, δι' ὃν οἱ εὐβουλοὶ καὶ εὐπαίδευτοὶ Γερμανοὶ ἀλφαβηταριογράφοι ἐγκατασπείρουσιν ἐν τοῖς διὰ τὰ μικρὰ παιδιά τῶν ὁμοσθῶν αὐτῶν προωρισμένοις ἀναγνωστικοῖς βιβλίοις, εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τοῦ σταδίου τῆς λογικῆς ἀναγνώσεως, ἔστιν ὅτε μεταξὺ τῶν παμπόλλων καὶ τοῖς παιδαρίοις προσηκόντων φρασειδίων καὶ μυθαρίων καὶ διηγηματίων, καὶ «φράσεις» τινὰς καὶ μύθους τινὰς καὶ διηγήματά τινὰ ἐκτενέστερά πως καὶ ἐμβριθέστερά πως τῶν συνήθων καὶ τῶν τετριμμένων. Οὗτος εἶνε ὁ λόγος, δι' ὃν οἱ Γερμανοὶ κριταὶ καὶ οἱ Γερμανοὶ προῖστάμενοι τῆς πολιτείας ἐγκρίνουσι καὶ τῇ σφραγίδι τοῦ κράτους τιμῶσι τὰς τοιαύτας «μακρὰς φράσεις» καὶ

1) Herbart, Allgemeine Pädagogik, Göttingen 1806, Einleitung, σελ. 29: Der Knabe unterscheidet, so gut wie wir, das Gemeine und Flache, von dem Wurdevollen; ja dieser Unterschied liegt ihm mehr als uns am Herzen; denn er fühlt sich ungern klein, er möchte ein Mann sein. Der ganze Blick des wohlangelegten Knaben ist über sich gerichtet: καὶ πάλιν σελ. 402: Der Unterricht muss fasslich, jedoch eher **Schwer als Leicht** sein, sonst macht er **Langweile**· καὶ πάλιν σελ. 154 ἐν τέλει: Langweilig zu sein ist die ärgste Sünde des Unterrichts.

2) Fechner, Der erste Leseunterricht, 1878, σελ. 128 ἐν ἀρχῇ: «*Es freut sich ungemein, wenn sie solch «langes Wort» glücklich bewältigen.*»